

VULKÁNI MŰKÖDÉS NYOMAI A MECSEKI ALSÓLIÁSZ ÖSSZLETBEN

BALOGH SÁNDOR*

Összefoglalás: Szerző a mecseki alsóliász kőszénösszletben, Szabolcsbányán a 25. sz. telep fekvőjében egyidejű vulkáni működésből származó tufitréteget ismert fel. Az üzem területén azóta 11 feltárásból került elő és a Pécs-komlóí fúrásokban is felismerték. A megállapítás a mecseki kőszéntelepes összlet rétegazonosítási nehézségeinek megoldásában jelentős előrehaladás és az első hazai adat liász vulkáni tevékenységgel kapcsolatban.

1959 nyarán Szabolcsbányán a fedőtelepes csoportban telepített kutatófúrásban számomra ismeretlen kőzetet találtam, amelyet több szaktársam közelebbi meghatározás nélkül vulkanogén kőzetnek tartott.

Mivel egyetlen magminta állt rendelkezésre, továbbá feltételezhető volt annak egy trachidoleritellér kontaktzónájából származása, és mivel a mintát műszeresen nem volt alkalmunk megvizsgálni, azt a gondolatot, hogy szinttartó vulkanitot sikerült megtalálni — ideiglenesen félretettük.

A fentihez hasonló kőzet került elő ismét a Rucker-táró 1/a. szt. 1. k. fedő keresztvágat szelvényezése során, a 25. sz. telep fekvőjében 10 m összvastagságban, egyező településben.

A réteg közvetlen fekvője 5–10 cm vastag kőszénzsinór, majd egy vastagabb palás agyagkő következik. Közvetlen fedője ugyancsak agyagkő, fölötté a 25. sz. telep. Szabad szemmel szembevetendő volt a porfiros szerkezet, valamint a minták felületén látható kisebb-nagyobb zöld foltok. A földpátokon a rétegződéssel azonos irányítottság látható. A kőzetben szemmagyságmegoszlásból eredő autigén rétegzettség látszik.

Ismételten átvizsgálva a réteget, 6–7 cm nagyságú lapillikek találtunk, valamint sok különböző nagyságú piritgömböt. Biztossá vált, hogy a felismert réteg tufa vagy tufit, tehát nagy területen nyomozható. A társzinti fedőkeresztvágatokon kívül valamennyi, a 25. telepig kihajtott keresztvágatban megtaláltuk, csapásban 2500 m, dőlésben a külszíntől a IV. szintig (430 m) terjedően.

Az eddigi bányabeli lelőhelyek: Vastagság (m)

1. Rucker-táró 1/a szt. 1. k. kvgt.	10
2. Rucker-táró 1/a szt. 1. ny. kvgt.	10
3. Béke-akna 2. szt. „B” mező főkvgt.	3,0
4. István-akna II. szt. 2. k. kvgt.	5,0
5. István-akna III. szt. 2. k. kvgt.	5,0
6. István-akna III. szt. 1. k. kvgt.	2,5
7. István-akna II. szt. 3. k. s.	zavart
8. István-akna III. szt. 3. k. s.	3,0
9. István-akna III. szt. 3. k. kvgt.	3,0
10. István-akna II. szt. 4. ny. kvgt.	1,0
11. István-akna IV. szt. 1. k. kvgt.	2,0

* Előadta a Magyar Földtani Társulat Mecseki Csoportjának 1963. április 18-i előadójelentésén. Kézirat lezárva 1963. V. 30.

Keletről nyugat felé haladva a vastagság általában csökken, a szemcseösszetétel a finomabb frakció felé eltolódik. Ugyanez mutatkozik délésben, azaz déli irányban is.

Ezek szerint az egyidejű vulkáni működés helye a területtől ÉK-re valószínűsíthető.

A kőzet meghatározásával az Állami Földtani Intézetben Bárdossy Gy. foglalkozott, két feltárás helyszíni megtekintésével.

A kőzetről adott szakvéleménye szó szerint a következő:

„A kőzet üledékes eredésű, alapanyaga agyagos-kőzetlisztes; ebbe hullt bele az üledékképződés idején a vulkáni por és törmelék, tehát a vulkanogén anyag nem idősebb tufaszint atmoszára révén került oda, hanem egyenesen behullott az üledékgyűjtő területre. A minták között olyanok is voltak, melyek 1–3 cm nagyságú lapilli darabokat tartalmaztak. Ugyancsak gyakoriak a 2–20 mm nagyságú, fehér, szögletes szemcsék, melyek a röntgenvizsgálat szerint ankeritesedett földpátok. Ritkábban faközöld szemcsék is előfordulnak. Ezekben a földpátok agyagásványosodtak. A röntgenfelvételek szerint a zöldes színt egy illit–montmorillonit–hidrobiotit kevert rácsú agyagásvány adja. A fenti vulkáni eredésű tufaszemcséken kívül apró lávadarabkákat is észleltek a mikroszkópi vizsgálatokkor.

Ezek az 1–3 mm-es szemcsék sűrűn egymás mellett elhelyezkedő földpát lécecskékből állnak. A szöveti kép emlékeztet a mecseki gránitot áttört bosztonitra. A tufit agyagos alapanyaga részben vulkáni porból származhatik, amire a megnövekedett montmorillonit tartalom utal.”

A talált tufitréteg jelentőségét az üzemi gyakorlatban az adja meg, hogy a középtelep csoport legutolsó vezetősíntje a 15. sz. telep. Ettől a fedőbe a 25. sz. telepekig nincs közvetlen azonosítási lehetőség, azaz eddig nem volt. Ezzel a tufit szinttel már eddig is több jelentős problémát oldottunk meg. Példának talán csak annyit említünk, hogy a 15–25-ös számú telepek között gázkitörési telepek vannak, amelyek így biztosan megjelölhetők.

További lehetőség nyílik a szomszédos üzemekkel való párhuzamosításra, sőt továbbmenve, amennyiben Komlón is sikerül kimutatni a fenti réteget, nagyobb távolságra is megbízható azonosítási lehetőséget ad.

Az eddigi megfigyelések szerint a tufitos réteg a széntelepességgel szemben nem ismétlődik meg és kizárólag a 25. sz. telep fekéjében jelentkezik.

Bemutatott minták alapján több szaktárs közölte, hogy a fenti tufitos kőzetet a Pécs–komlói fúrásokban megtalálták, de téves meghatározás folytán nem figyeltek föl rá. Ezeknek újravizsgálata és területi elterjedésének térképezése folyamatban van.

Spuren einer vulkanischen Tätigkeit im unterliassischen Komplex des Mecsekgebirges

S. BALOGH

Im unterliassischen Kohlenkomplex des Mecsekgebirges, im Liegenden des Flözes Nr. 25 von Vasasbánya fand Verfasser eine Tuffschicht, die aus einer gleichaltrigen vulkanischen Tätigkeit stammt. Diese Schicht wurde seitdem in 11 Aufschlüssen innerhalb des Betriebes angetroffen. Ausserdem wurde sie auch in den Bohrungen bei Pécs und Komló erkannt. Diese Funde bedeuten einen wesentlichen Fortschritt zur Lösung der im Zusammenhang mit der Schichtenkorrelation des Kohlenflözkomplexes des Mecsekgebirges bestehenden Schwierigkeiten und stellen die erste Angabe über eine liassische vulkanische Tätigkeit in Ungarn dar.